

BIJBELSTUDIE 3

DE TAAK VAN JEZUS' LEERLINGEN

INLEIDING

De zegenspreuken zetten de aardse situaties in een hemels perspectief. Zelfs onverwachte situaties als verdriet en vervolging plaatst Jezus in een hoopvol vooruitzicht. In 5:13-16 gaat de focus weer helemaal naar de aardse situatie. In twee uitspraken zegt Jezus iets over de status van zijn leerlingen en over hun taak in de wereld.

... BIJBELTEKST: Matteüs 5:13-16

UITLEG MATTEÛS 5:13-16

Het zout van de aarde

Om zijn leerlingen te herinneren aan wie zij zijn en de taak die ze hebben in de wereld, gebruikt Jezus twee beelden, waarvan de eerste is: 'Jullie zijn het zout van de aarde.'

Bijbelwetenschappers stellen dat het lastig is om te achterhalen wat de precieze betekenis van 'zout' is in dit vers (zie de toelichting in het kader). De toevoeging 'van de aarde' maakt in ieder geval twee dingen duidelijk over dit beeld. Ten eerste valt op dat hier 'aarde' staat en niet bijvoorbeeld 'Israël'. Dit laat zien dat de gemeenschap die Jezus om zich heen vormt, niet alleen gericht is op Israël, maar ook op de landen en mensen daaromheen. Het is een universele beweging. Ten tweede staat de 'aarde' hier in contrast met de 'hemel' van de zegenspreuken. In die zegenspreuken daagt Jezus zijn leerlingen uit een weg te vinden tussen armoede en rijkdom (5:3), tussen dood en leven (5:4), tussen zachtmoedigheid en arrogantie (5:5), tussen gerechtigheid en ongerechtigheid (5:6), tussen genadeloos en genadevol (5:7), tussen een zuiver hart en oneerlijke bedoelingen (5:8), tussen oorlog en vrede (5:9), tussen volhouden of bezwijken onder druk van buitenaf (5:10-12). Zoals je wellicht aanvoelt, is dat een flinke uitdaging en ben je hier niet zomaar uit. Jezus noemt het – zoals we later zullen zien – daarom ook een smalle weg die niet veel mensen vinden (7:13-14). Jezus volgen betekent dus

niet dat je met je hoofd in de wolken leeft. Het is ook niet een ontsnappingsplan hoe we weg van deze aarde het koninkrijk van de hemel in kunnen komen. Jezus volgen betekent dat je je afstemt op dat koninkrijk en vandaar je weg zoekt in het leven; het leven te midden van de eerdergenoemde uitersten. Op die manier krijgt het koninkrijk in je eigen leven gestalte.

Mensen die deze weg gaan, kiezen daarom voor een andere weg dan veel mensen in het leven gaan. Het 'zout van de aarde' is daarmee ook een beeldspraak voor een groep mensen die tegen de stroom in durven gaan. Die uitspraken als 'zo doen we het nu eenmaal' of 'zo hoort het gewoon' kritisch tegen het licht durven te houden, omdat ze naar een andere wereld verlangen. Het doel hiervan is om te laten zien dat er een andere wereld mogelijk is als je afgestemd bent op Gods koninkrijk. Een wereld waarin kwaad met liefde beantwoord wordt. Waar de vicieuze cirkel van wraak een halt toegeroepen wordt en waar vergeving een reële mogelijkheid is. Een wereld waarin hemel en aarde bij elkaar komen in mensen die een verschil willen maken. Het gaat erom dat je Gods wereld leert zien en ervaren en je daarvoor inzet. Oftewel, dat je niet meegaat met de manier waarop het gaat in deze wereld. Dat is namelijk de gemakkelijke route, de 'brede weg'.

Als Jezus dit bedoelt met zijn beeldspraak, dan begrijpen we ook beter wat Hij hierna zegt over dit zout: 'Maar als het zout zijn smaak verliest, hoe kan het dan weer zout gemaakt worden?' Zout dat zijn smaak verliest, is net zoiets ondenkbaars als een vuur zonder hitte: je hebt er niets aan. En Jezus zegt hierover – in scherpe woorden – dat 'het wordt weggegooid en vertrap'. Net zoals je in die tijd afval op straat gooide, zo komt ook dit smake-loze zout op de grond en de mensen lopen eroverheen.

Kortom, als mensen zich niet meer uitstrekken naar Gods nieuwe wereld, dan accepteren ze eigenlijk deze wereld zoals die is. En hoewel dat een goede wereld is (Genesis 1), staat die in veel opzichten ook veraf van Gods nieuwe wereld. Daarom herinnert Jezus zijn leerlingen aan de taak die zij hebben: zij mogen dromen van en verlangen naar Gods nieuwe wereld en daar nu al hun leven op inrichten.

Het licht in de wereld

Jezus gebruikt ook nog een tweede beeld om zijn leerlingen te herinneren aan wie zij zijn en de taak die ze hebben in de wereld: 'Jullie zijn het licht in de wereld.' In tegenstelling tot het eerste beeld is de betekenis en achtergrond van het begrip 'licht in de wereld' wel duidelijk. In Jesaja 42:6 zegt God namelijk het volgende tegen Israël:

In gerechtigheid heb ik, de HEER, jou geroepen.
Ik zal je bij de hand nemen en je behoeden,
ik neem je in dienst voor mijn verbond met de mensen
en maak je tot een licht voor alle volken,
om blinden de ogen te openen,
om gevangenen te bevrijden uit de kerker,
wie in het duister zitten uit de gevangenis.

Israël zag zichzelf op die manier in vergelijking met de andere volken. Ze hadden een voorbeeldrol. Vergelijk het met een proeftuin waar je kunt uitproberen hoe iets smaakt. Of met een demowoning in een nieuwbouwwijk: als je hierin rondloopt, krijg je een goed idee van hoe het later wonen is. In het geval van Israël betekent dit dat als je als buitenstaander naar Israël keek, je zou zien wie God is en hoe een leven met God eruitziet.

Jezus noemt vervolgens twee dingen die het beeld verder uitbouwen. Eerst noemt Hij het voorbeeld van een stad die boven op een berg ligt: die kan niet verborgen zijn. Van verre zie je zo'n stad al liggen. Een stad die zo in het zicht staat, kan niet onopgemerkt blijven. Het tweede beeld staat hier haaks op. Een lamp kun je wel degelijk verbergen, maar dat zou geheel tegen het doel van het licht in gaan: hij geeft licht voor ieder die in huis is. Dit zijn twee manieren voor de leerlingen om hun 'licht [te laten] schijnen voor de mensen' (5:16). Ze moeten hun licht niet bedekken en ze mogen zichtbaar zijn: dat is tenslotte het doel en het onvermijdelijke van licht.

Het schijnen van hun licht heeft twee doelen: 'opdat ze jullie goede daden zien en eer bewijzen aan jullie Vader in de hemel'. We zien hier dat 'het schijnen van het licht' ingevuld wordt met 'goede daden'. Belangrijk om te beseffen is dat de goede daden niet het licht zelf zijn. De goede daden laten alleen het gevolg zien van wat dit licht bewerkstelligt. Net zoals een plant gevoed wordt vanuit de wortels, zo worden ook de goede daden van de leerlingen gevoed vanuit het licht (vergelijk ook Matteüs 6:22-23). Een ander doel is dat de mensen God prijzen: goede daden richten de mensen op God.

Kortom, de leerlingen worden door Jezus eraan herinnerd dat een leven met God (die zelf licht is) niet onopgemerkt kan blijven. Het is duidelijk zichtbaar voor de omgeving. Dat is ook het gevolg van een leven met God en werd zichtbaar in Jezus' eigen leven (4:16). Het doel is niet de daden in zichzelf, maar dat mensen mogen zien hoe het leven met deze God is.

Jullie zijn

Tot slot: in de Griekse tekst zien we dat het woord 'jullie' de focus heeft: *jullie* zijn het zout, *jullie* zijn het licht. Met andere woorden: jullie zelf zijn tekenen van Gods aanwezigheid op aarde. Dit moet voor de Joodse tijdgenoten van Jezus eigenaardig geklonken hebben. In de Joodse traditie lagen andere zaken meer voor de hand om zout en licht te zijn. Denk bijvoorbeeld aan Gods huis (de tempel), Gods woorden (de heilige boeken), een bepaalde groep uit het volk van God (zoals de farizeeën), Gods stad (Jeruzalem; zie bijvoorbeeld Jesaja 60:1-3). Wat ook opvalt is dat de uitspraken van Jezus stellend van aard zijn: Hij zegt niet dat zijn leerlingen zout of licht *worden*, ze *zijn* het. Door het gebruik van 'jullie' zien we ook een verbinding met de laatste verzen van de zegenspreuken. Het is alsof Jezus zegt: 'Jullie die vervolgd worden: jullie zijn degenen die het zout van de aarde zijn.' Daarmee vormt het woord 'jullie' een overgang in de Bergrede van de zegenspreuken naar de taak van Jezus' leerlingen.

VRAGEN

1. We lazen hoe Israël zichzelf zag als 'licht in de wereld' en wat het doel hiervan was. Lees met deze uitleg in je achterhoofd de volgende teksten: Romeinen 2:19; Filippenzen 2:15 en Efeziërs 5:8. Schrijf op wat je hier leert over 'licht zijn'.
2. Zout en licht waren herkenbare beelden voor het publiek van Jezus. Welke beelden zou je daar tegenwoordig voor kunnen gebruiken? Herschrijf Matteüs 5:13-16 met die beelden.
3. Stel, je zou een concreet voorbeeld moeten noemen van hoe je tegenwoordig zout of licht kunt zijn: wat voor actie, welke persoon, welke daad zou jij dan noemen?

ZOUT IN DE BIJBEL

Zout heeft veel verschillende betekenissen en wordt op diverse manieren gebruikt in (de wereld van) de Bijbel. Meer dan tien opties zijn bekend, waarvan we hier enkele noemen. Zout kan een beeld zijn voor het verbond (Numeri 18:19). Ook werd zout gebruikt om offers compleet te maken (Leviticus 2:13). Zout wordt eveneens in verband gebracht met zuiveren en rein maken (Exodus 30:35). Ook is er een relatie tussen zout en loyaliteit (Ezra 4:14; vergelijk de HSV en de NBV). Ten slotte zien we ook dat in rabbijnse teksten zout vaak gebruikt wordt als beeld voor wijsheid. Het beeld van zout is dus open voor veel interpretaties en associaties.

MEER LEZEN?

Op debijbel.nl vind je nog meer achtergrondinformatie bij onderwerpen uit deze bijbelstudie, bijvoorbeeld: zout, lamp en licht. Tevens vind je hier afbeeldingen van hoe bijvoorbeeld een huis en een lamp er in de tijd van Jezus uitzagen.

BIJBELSTUDIE VOOR KRINGEN 3: DE TAAK VAN JEZUS' LEERLINGEN

Om te beginnen

Maak een rondje en vraag iedereen om één associatie te noemen die zij met zout hebben. Ga net zo lang door totdat er geen associaties meer te bedenken zijn. (Ter inspiratie, denk bijvoorbeeld aan zout als smaakmaker, reinigende werking, conserveringsmiddel et cetera.)

Gespreksvragen

- Wat is je het meest bijgebleven van deze bijbelstudie? Welk woord, beeld of gevoel staat je nog voor de geest?
- Wat neem je mee? Waar ben je het niet mee eens?
- We leven in een situatie waarin de kerk van het centrum naar de marge is verschoven. Waar nog maar een paar decennia geleden God, de Bijbel en de kerk vanzelfsprekendheden waren, is dit voor veel mensen onbekend terrein. Hoe zou je in deze nieuwe situatie als kerkgemeenschap 'zout' en 'licht' kunnen zijn?

- Jezus roept zijn leerlingen op om het 'zout van de aarde' te zijn en niet je smaak te verliezen. Dat je te midden van onvolkomenheid en gebrokenheid en kwaad niet je karakter verliest als zout. Deel met elkaar wat jij nodig hebt om dit karakter vast te houden.
- Bespreek met elkaar de volgende uitspraak van de Spaanse mysticus Johannes van het Kruis: 'De volgelingen van Jezus zijn de ramen waardoor het goddelijke licht de wereld binnenkomt.'

Opdracht voor thuis

Het licht zet alles in het licht, het zout maakt alles zout. Probeer deze week een concrete actie te bedenken waarmee jij zout of licht wilt zijn in je omgeving.